

Η συλλογική πολιτική απείθεια ως έσχατη πολιτική στάση

Διαδικτυακό TVXS,
Κρυσταλία Πατούλη, 16.10.2012

«Τα τελευταία χρόνια, χρόνια της παγκοσμιοποίησης του θεάματος και του σταδιακού εκχρηματισμού της ζωής, με απασχολεί σοβαρά, πολύ σοβαρά το θέμα της πολιτικής απείθειας, της συλλογικής πολιτικής απείθειας ως έσχατη (αλλά και πραγματιστική) πολιτική στάση» – ο συγγραφέας Άρης Μαραγκόπουλος, μιλά στην Κρυσταλία Πατούλη, για τη δημιουργική εμπειρία της συγγραφής (από την ιδέα μέχρι το τυπογραφείο) του μυθιστορήματος *Το Χαστουκόδεντρο*, που κυκλοφορεί την Πέμπτη 18 Οκτωβρίου 2012, από τις εκδόσεις Τόπος.

ΕΡ. Ποιά η ιστορία της συγγραφής του νέου σας βιβλίου *Το Χαστουκόδεντρο*, που θα κυκλοφορήσει σύντομα από τις εκδόσεις Τόπος;

Α.Μ. Τέσσερις σταθμοί χαρακτηρίζουν τη διαδρομή μου έως το τύπωμα του *Χαστουκόδεντρο*:

Πρώτος σταθμός, ο Μάης του '68. Έχω γεννηθεί και ανδρωθεί στα δύσκολα ελληνικά χρόνια στις δεκαετίες πενήντα και εξήντα. Έχω πιστέψει και έχω προδοθεί και έχω ξαναπιστέψει στα οράματα του Μάη του εξήντα οκτώ. Έχω μεγαλώσει με τον Μαρξ, τον Τζόις και τον Γκι Ντεμπόρ. Τα τελευταία χρόνια, χρόνια της παγκοσμιοποίησης του θεάματος και του σταδιακού εκχρηματισμού της ζωής, με απασχολεί σοβαρά, πολύ σοβαρά το θέμα της πολιτικής απείθειας, της συλλογικής πολιτικής απείθειας ως έσχατη (αλλά και πραγματιστική) πολιτική στάση.

Δεύτερος σταθμός, είναι ο εμφύλιος θυμός. Η επιστολική νουβέλα [Τα δεδομένα της ζωής μας](#), (εκδ. Ελληνικά Γράμματα), κιάλας από το 2002, έκανε λόγο για **πολιτική ανυπακοή** απέναντι στα κατασταλτικά δεδομένα της ζωής που έχουν ως μοναδικό άξονα το κέρδος. Κιάλας από το 2002.

Στη συνέχεια το μυθιστόρημα [Η μανία με την άνοιξη](#), που εκδόθηκε το 2006 και επανεκδόθηκε το 2009 (εκδ. Τόπος), διόλου τυχαία θίγει το θέμα της ένοπλης ανυπακοής, το θέμα της τρομοκρατίας στην Ελλάδα ως συνέπεια ενός εμφύλιου θυμού που απορρέει από ένα συλλογικό αίσθημα απογοήτευσης ως προς την εθνική / πολιτική χειραφέτηση της χώρας. Κι όλα αυτά πολύ πριν τον Γρηγορόπουλο, πολύ πριν το μνημόνιο.

Σήμερα ο εμφύλιος θυμός παίρνει πια μορφές άγριες, είναι περισσότερο εμφύλιος και λιγότερο θυμός. Ευκαιρία επομένως να θυμηθούμε από την αρχή την ιστορία. Την ιστορία του ελληνικού εικοστού αιώνα.

Τρίτος σταθμός, είναι η Ιστορία. Βλέπετε, είμαι ένας άνθρωπος που μεγάλωσε με την Ιστορία, διδάχτηκα την ιστορία στο Παν/μιο, δίδαξα την ιστορία για πολλά χρόνια. Σήμερα περισσότερο από ποτέ αισθάνομαι την ανάγκη να μιλήσω μέσα από την Ιστορία, ιδιαίτερα στους νέους ανθρώπους.

Η λογοτεχνία διαθέτει μια σπουδαία ιδιότητα: διηγείται ψέματα για να πει αλήθειες. Αξιοποιώντας αυτή την ιδιότητα ο συγγραφέας μπορεί να ξαναμιλήσει για την Ιστορία, την επίσημη Ιστορία που κατά κανόνα κάνει το αντίθετο: διηγείται ψέματα για να κρύψει αλήθειες. Κάπως έτσι φτάνουμε στο *Χαστουκόδεντρο*. Το μυθιστόρημά μου βασίζεται σ' ένα υπέροχο ψέμα που συνέβη το 1963 και που οι πάντες αντιμετώπισαν ως αλήθεια. Την αλήθεια που είχε ανάγκη η εποχή: να δει μια μεταπολίτευση, να φύγει η βασιλεία, να υπάρξει αληθινή δημοκρατία στην ταλαίπωρη χώρα... Ένα ψέμα που μπορεί να ήταν και αλήθεια, μια πράξη πολιτική που έμοιαζε να προέρχεται από ένα άτομο, τη γενναία Μπέτι Αμπατιέλου, αλλά που εκπροσωπούσε μια αυθεντική συλλογική οργή, έναν αυθεντικό συλλογικό θυμό, μια αυθεντική ανάγκη για πολιτική αλλαγή...

Και τέταρτος σταθμός, είναι ο επαναστατικός έρωτας. Το μυθιστόρημα διατρέχει η ερωτική σχέση δύο ανθρώπων, δύο κομμουνιστών της εποχής: του Τόνι Αμπατιέλου και της Μπέτι Μπάρτλετ. Επειδή ο πρώτος φυλακίζεται 17 ολόκληρα χρόνια για τα φρονήματά του, η γυναίκα του, η σύντροφός του η Μπέτι, κάνει ό,τι περνάει από το χέρι της για να τον ελευθερώσει. Ο Τόνι μπαίνει στη φυλακή στα 33 του και βγαίνει στα 50 του χρόνια. Και στη συνέχεια μένει όλη του τη ζωή μαζί με την Μπέτι. Ναι, ο έρωτας είναι επαναστατικός, η αυθεντική αγάπη είναι επαναστατική, σπρώχνει τον κόσμο μπροστά, αυτό είναι ένα θέμα που πάντα με απασχολούσε και αυτό το βιβλίο επιχειρεί να το αποδείξει δείχνοντας παράπλευρα τη στενή σχέση έρωτα και πολιτικής. Η πράξη πολιτικής απείθειας της Μπέτι δεν μπορεί να εξηγηθεί χωρίς τα αυθεντικά της αισθήματα για τον Τόνι. Δεν μπορεί να εξηγηθεί μόνο με τις πολιτικές της πεποιθήσεις. Ίδου με... πολλά λόγια η προσωπική μου διαδρομή ως το *Χαστουκόδεντρο*.

ΕΡ. Είπατε ότι «Σήμερα ο εμφύλιος θυμός παίρνει πια μορφές άγριες, είναι περισσότερο εμφύλιος και λιγότερο θυμός» πώς το εννοείτε;

Α.Μ. Όταν στη ζωή σου κυριαρχεί ο διαρκής, παρατεταμένος Φόβος για την απώλεια (όχι μόνον της οικονομικής σου αντοχής αλλά και) των ελάχιστων ψηγμάτων αξιοπρέπειας και ατομικών δικαιωμάτων· όταν στη ζωή σου τα πάντα επαναπροσδιορίζονται, όχι από σένα, αλλά από δυνάμεις που δεν κατανοείς, που δεν ελέγχεις, που ούτε να καταγράψεις σε μια ιεραρχική σειρά δεν μπορείς· όταν, ακόμα, ο Φόβος για το μέλλον συρρικνώνεται στον χρόνο ενός εικοσιτετραώρου, τότε τις ψυχικές σου αντοχές καταλαμβάνει η Απόγνωση, η Απελπισία, το Σκότος.

Εμπρός σ' αυτή την κατάσταση ο καθένας έχει να επιλέξει ανάμεσα σε δυο δρόμους:

1. Όσο του επιτίθεται ο Φόβος τόσο εκείνος του αντιστέκεται, τόσο απειθαρχος στέκεται απέναντί του, με όσα εφόδια κατέχει, με όσους αισθάνεται αλληλέγγυος, με όση αγάπη για τον άλλο, τον εξίσου ή τον περισσότερο αδύναμο απ' αυτόν μπορεί να δείξει κ.λπ.

2. Είναι έτοιμος να παραδώσει τα πάντα στον Φόβο. Του ανοίγει το σπίτι, τον βάζει, να φάει μαζί του, να κοιμηθεί μαζί του, τον καθιστά συστατικό κομμάτι της φριχτής του ζωής ελπίζοντας ενδόμυχα ότι ο Φόβος δεν θα κάτσει για πολύ, θα κάνει τη δουλειά του, θα δει ότι του είναι πιστός υπήκοος και θα φύγει.

Αλλά ο Φόβος του ζητάει κάτι τελευταίο πριν φύγει: να μεταδώσει τον Φόβο στους άλλους, σ' όποιον μπορεί. Να γίνει σύμμαχος του. Να γίνει δωσίλογος του Φόβου. Η ανάπηρη παιδεία, η καλλιέργεια του νεόπλουτου λάιφ στάιλ στη θέση της αυθεντικής ζωής στην Ελλάδα τις τρεις τελευταίες δεκαετίες και η όλη διαφθορά της κοινωνικής ζωής διαμόρφωσε έναν εσμό ρευστών συνειδήσεων που, εμπρός στο φάσμα του Φόβου (φόβου που καλλιεργούν τα ΜΜΕ με κάθε ευκαιρία) υποκλίνεται αμέσως στη δεύτερη επιλογή.

Αποτέλεσμα: τον δικό τους φόβο αυτοί οι άνθρωποι τον εξορκίζουν μισώντας τον καθένα που δεν στέκεται από τη δική τους πλευρά, τον καθένα που δεν «φοβάται» όπως αυτοί, τον καθένα που έχει ό,τι δεν έχουν αυτοί, τον καθένα που μπορεί ό,τι δεν μπορούν αυτοί, τον καθένα που **βρίσκεται σε διαφορετική θέση** απ' αυτούς. Πρόκειται για ένα εμφύλιο φόβο που εκφράζεται με παιγνιώδη «θυμό» για διάφορα ιερά και όσια στην ουσία όμως κρύβει μια άβυσσο ανάμεσα στη λογική και στο παράλογο, ανάμεσα στη δημοκρατία και στον φασισμό. Είναι αυτός ο εμφύλιος φόβος που δημιουργεί κοινωνικά εκτρώματα, όπως πχ. της Χρυσής Αυγής.

ΕΡ. Εδώ και δεκαετίες, έχουμε συνηθίσει, όπως λέγεται από πολλούς, την πλειοψηφία του ελληνικού λαού, όχι μόνον να μην απειθεί στις πολιτικές αποφάσεις, αλλά ούτε καν να συμμετέχει σε αυτές (εκτός από το να ψηφίζει κάθε τέσσερα χρόνια εκείνους που αποφασίζουν). Πώς εννοείτε την «πολιτική απείθεια»;

Α.Μ. Να εξηγηθώ για να μην παρεξηγηθώ: όταν κάνω λόγο για «πολιτική απείθεια» δεν εννοώ (και δεν δικαιολογώ) οποιασδήποτε μορφής **αυτοδικία**.

Στο [*Η μανία με την άνοιξη*](#), αυτό εξηγείται με το παραπάνω, αλλά εξηγείται πολύ περισσότερο στο *Χαστουκόδεντρο*, όπου μόνο επιπόλαια η πράξη της Μπέτι μπορεί να θεωρηθεί ως ατομική αυτοδικία. Θέλω να πω ότι η πολιτική απείθεια στην οποία εγώ αναφέρομαι έχει συλλογική πηγή και έμπνευση και συλλογική δράση.

Το να μην πάνε για δέκα μέρες, για δέκα μέρες (όχι για μια μερούλα με ήλιο και συζήτηση κατά μήκος της Σταδίου σαν να βρίσκονται σε δεξίωση) όλοι οι εργαζόμενοι στις δουλειές τους, ορίστε, αυτό είναι ένα πολύ πρόχειρο παράδειγμα πολιτικής απείθειας όπως την εννοώ εγώ. Δεν έχει να κάνει με κανέναν εύκολο συνδικαλισμό με καμία εύκολη συσπείρωση κ.λπ.

Όχι, η πολιτική απείθεια, όπως την εννοώ εγώ, στην Ελλάδα τουλάχιστον, δεν έχει ακόμα αποκτήσει ευδιάκριτες μορφές όπως ας πούμε στην Ισπανία, ή στις ΗΠΑ με το Occupy Wall Street κ.λπ. Περιορίζεται σε μια ψευτο-αγανάκτηση που, κατά βάθος, κρύβει τον μύχιο φόβο απώλειας των μικροκεκτημένων εκείνων που «κατακτήθηκαν» στη μεταπολίτευση ως ύψιστες αξίες της ζωής για τον «μέσο Έλληνα»: του ακριβού αυτοκινήτου, του δεύτερου σπιτιού, των επώνυμων ρούχων κ.λπ. κ.λπ.

ΕΡ. Εκείνα τα θέματα, που, κυρίως, θέλατε να επικοινωνήσετε με το Χαστουκόδεντρο, φροντίζοντας να μην σας... ξεφύγουν ως το τέλος, ποια ήταν;

Α.Μ. Γράφοντας το *Χαστουκόδεντρο* προσπάθησα να καταλάβω πρώτα απ' όλα τι σημαίνει το ρήμα «αντέχω». Τι σημαίνει δηλαδή να τρως απανωτά «χαστούκια», όπως συνέβη με χιλιάδες ανθρώπους στην Ελλάδα από τον πόλεμο ως το 1974, κι εσύ, ωστόσο, εκεί, ακλόνητος, εφ' ω ετάχθης, να αντέχεις, να αντέχεις συνέχεια. Κι από την ανάποδη: τι σημαίνει για τη ζωή σου να αντέχεις τα «χαστούκια»;

Πώς γίνεται να μη ζεις σαν κανονικός άνθρωπος για να αντέξεις, πώς γίνεται να μένεις τις δυο πιο σημαντικές δεκαετίες της ζωής σου φυλακή, να μην υπογράφεις, εκεί, να ζεις τη ζωή κλεισμένος μέσα, να αγωνίζεσαι για «ένα καλύτερο αύριο» μέσα, η ζωή απέξω να προχωράει με τον όποιο βηματισμό της κι εσύ εκεί, ως Ριπ Βαν Ουίνκλ, να βγαίνεις μια μέρα στην πραγματικότητα που έχει αλλάξει χωρίς εσένα. Και μαζί μ' αυτό πώς γίνεται να έχεις ζήσει αυτή την υπεράνθρωπη «αντοχή» και μια μέρα να μαθαίνεις ότι μερικά απ' όσα πίστευες, τα περισσότερα, δεν ήταν έτσι, δεν ήταν ακριβώς έτσι, άλλο ένα χαστούκι, άλλη μια ήττα, άλλη μια φορά να πρέπει ν' αντέξεις...

Κι ακόμα γράφοντας αυτό το μυθιστόρημα ήθελα να καταλάβω πώς γίνεται κι αυτά που συνέβαιναν τότε, όταν ήμουν παιδί, κι όταν ήμουν έφηβος κι όταν τέλειωσα το πανεπιστήμιο κ.λπ. να συμβαίνουν πάλι σήμερα, σε άλλες μορφές αλλά απαράλλαχτα ίδια. Επειδή πάλι τρώμε χαστούκια, απίστευτα χαστούκια, και δεν μπορούμε ούτε μια καρπαζιά να δώσουμε. Είναι τώρα πιο άορατος από ποτέ ο εχθρός. Πιο πολυμήχανος από ποτέ. Κι εμείς είμαστε πάντα, πάντα ένας λαός πειραματόζωο με διεφθαρμένους πολιτικούς, ζούμε μια ζωή ως guinea pigs: μια χώρα που δεν αγαπάει τον εαυτό της, μια χώρα που σκοτώνει τον καλύτερο εαυτό της, μια χώρα σταθερά σε εμφύλια διαμάχη, το πιο συχνά για ένα τίποτε, για ένα άδειο πουκάμισο... Επειδή άλλοι, πάντα, αποφασίζουν πριν από μας για μας.

Και τέλος, ήθελα να δω με το μυθιστόρημα αυτό αν αληθεύει ότι η αγάπη, η συντροφική αγάπη μπορεί να κρατήσει όρθιο τον άνθρωπο, μπορεί να τον κάνει ν' αντέχει, μπορεί να τον κάνει να αντιστέκεται.

Δεν βρήκα όλες τις απαντήσεις σ' όλα αυτά, αλλά έκανα ό,τι μπορούσα. Ψάχνοντας εκείνο το παρελθόν ίσως βρούμε καινούριους, αχαρτογράφητους ακόμα δρόμους, προς το μέλλον. Αυτό ήταν η πυξίδα μου και η ελπίδα μου όσο έγραφα το *Χαστουκόδεντρο*.

ΕΡ. Ποιά είναι η ιστορία της ζωής σας και του έργου σας, αν θα μπορούσατε να την αφηγηθείτε με λίγα λόγια; (όχι όμως, ξεκινώντας από τις σπουδές, αμέσως μετά την αναφορά του τόπου γέννησης, όπως συνηθίζεται...).

Α.Μ. Υπήρξα τυχερός άνθρωπος. Γεννήθηκα ένα χρόνο πριν το τέλος του εμφυλίου σε ασφαλές αστικό περιβάλλον. Δεν μαρτύρησα πολύ, όπως άλλοι φίλοι μου, στη δικτατορία που με πρόλαβε στο πρώτο έτος στο Παν/μιο. Γνώρισα τον Μάη του '68. Δούλευα όλη μου τη ζωή, από παιδί. Δεν είχα ποτέ πολλά λεφτά κι ούτε επιδίωξα να έχω. Είμαι πολύ ευτυχής γι' αυτό. Μεγάλωσα με τον Μαρξ, τον Τζόις, τον Πικάσο και τον Πολ Λαφάργκ. (Ως προς τον τελευταίο, ναι, ακόμα θεωρώ το *Δικαίωμα στην Τεμπελιά* ως το πιο σημαντικό πολιτικό κείμενο που έχει γραφεί ποτέ.) Έγραψα, μετέφρασα, έκρινα πολλά βιβλία ως τώρα. Αγάπησα και με αγάπησαν. Έχω δυο

κόρες. Γενικά υπήρξα τυχερός άνθρωπος. Έχω ακόμα αντοχές και, όχι, δεν θα περάσει...

ΕΡ. Πώς διαλέξατε τον τίτλο *Το Χαστουκόδεντρο*;

Α.Μ. Ο τίτλος κρύβει ένα μυστικό που δεν μπορεί να αποκαλυφθεί εδώ. Ο αναγνώστης το ανακαλύπτει προς το τέλος του μυθιστορήματος. Στο μυθιστόρημα όμως «πέφτουν» καμιά εξηνταριά χαστούκια, δεξιά και αριστερά, στην κυριολεξία, δηλαδή επί δικαίων και αδίκων, όπως συμβαίνει και στην πραγματικότητα. Παραθέτω μια παράγραφο από το βιβλίο που κάπως φωτίζει τον τίτλο:

« ...αυτό το ονειρεμένο *Χαστουκόδεντρο* υπήρχε πάντα εκεί [...] για να τρυγάει ο καθένας το μερίδιό του στα χαστούκια που του αναλογούν, όσα είναι άδικο και δίκαιο να λάβει κι όσα είναι άδικο και δίκαιο να δώσει, τα χαστούκια που μπορούν ελεύθερα να μοιραστούν σαν τη βροχή, επί δικαίων και αδίκων: στον άστοργο πατέρα και στον άστοργο δάσκαλο, στον ψεύτη παπά και στον ψεύτη ζωγράφο, στον ασυνείδητο αστυνόμο και στον ασυνείδητο εφοριακό, στον ανήθικο γιατρό και στον ανήθικο δικαστικό, στον δούλο γραμματέα και στον δούλο ποιητή, στον αγορασμένο πολιτικό και στον αγορασμένο οπαδό, στον αγάμητο στρατοκράτη και στον αγάμητο τεχνοκράτη, στον κλέφτη τραπεζίτη και στον κλέφτη πρωθυπουργό, δηλαδή στον καθένα δόλιο εξουσιαστή των ψυχών... ».